

JAKUB ŁUKASZEWSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-1246-5281

e-mail: jl21389@amu.edu.pl

WIESŁAW WYDRA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-8126-677X

e-mail: wydra@amu.edu.pl

MNEMOTECHNICZNE TEKSTY STAROPOLSKIE ZE ZBIORÓW GNIEŹNIEŃSKICH

1. Podczas prac nad inwentaryzacją papierowych fragmentów rękopisów przechowywanych w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie odnaleziono w 2015 roku poszyt składający się z 18 papierowych kart pochodzących z różnych późnośredniowiecznych łacińskich manuskryptów. Wśród nich znajduje się papierowa karta ze schyłku XV wieku, której nadano sygn. Ms.Fragm. 313. Wydobyta niegdyś z oprawy jakiegoś kodeksu, stanowi fragment wycięty z większego, niezidentyfikowanego rękopisu. Zawiera ona polski tekst z podaniem warunków dobrej spowiedzi w formie mnemotechnicznego wiersza, który znany jest już z kilkunastu, niewiele różniących się między sobą średniowiecznych przekazów (zob. Łoś 1915: 451, 1922: 466-467; Wydra, Rzepka 2005: 300). Publikujemy tutaj ten odnaleziony tekst, poświadczający sporą popularność owego czterowiersza w XV wieku.

Transliteracja

<Vt remi>niscaris hoc ordine confitearis |
<...><f><..>¹ pokorna, spowecz, mą bycz, aÿ verna | Czafłtha othworzyłta, roftropna, ydobro-
thlyva | Sromyeflyva czala thayemna, rychla aplacz=|lyva Moczna polłufna y też naſye
zalvÿaczã |

¹ Miejsce uszkodzone (wycięty fragment papieru, zapewne z inicjałem); zachował się niewielki dolny fragment litery f.

Transkrypcja

Vt reminiscaris hoc ordine confitearis:
<Pro>s<ta>, pokorna spowiedź ma być, a i wierna,

*Felicit
publi*

impudens pietas diuina deuota *Se culire t
papa
pcon uulit e*
 cadens ipsa plorans hinc subiando
 infans hoc ordine ofitatus
 pferam proceps ma lms ay verna
 lupta obivozysta zostyina y dolecthona
 Siomus lwa sala thidyma ziddu aplay
 lwa abogno poslyta y tff rufye zalyyasa
uapantia rany p dno
 tusio asplud anserisio palpe zausio
*no luy tto do pleyaco malige
uapantia*
 plorans mutus tuo obfiao ne manifestas
*Alouu
Geno
ocim muerpate*
 ab sut patita aliena uice uocata
*prinose
D. eum p pteru
mortalitatem*
 De decembris mortalibus a spibus
*deci
p qm
deci*
 De candelis dnm lit

de peccatis oluim
msio ad ofitandum

Fot. 1. Warunki dobrej spowiedzi

Częsta, otworzysta¹, roztropna i dobrotliwa²,
 Sromieźliwa³, cała tajemna, rychła a płacziwa,
 Mocna, posłuszna i też na sie żałująca.

¹ *otworzysta* – szczerza, prostolinijna, może też: obszerna.

² *dobrotliwa* – tkliwa, życzliwa, miłosierna.

³ *Sromieźliwa* – połączona ze wstydem.

2. Z kolei podczas prac nad inwentaryzacją starych druków Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie¹ w 2016 roku odnaleziono następującą książkę, którą opatrzono sygnaturą BK 1078:

Gerardus Zoethelme, *Singularissimum eximiumque opus univrsis mortalibus sacratissimi Ordinis Seraphici patris nostri Francisci [...] noticiam habere cupientibus [...] quod Speculum minorum [...] non sine causa intitulatum, ac triplicem in partem [...] partitum seu divisum est.* [Rouen] Martinus Morin, 1509, 4°.

Druk jest zdefektowany, brakuje w nim pierwszej składki (nieliczbowane karty 1-8, sygn. A⁸), gdzie prawdopodobnie znajdowały się wpisy proveniencyjne. Księga oprawiona jest w fazowaną deskę bukową obciążoną brązową skórą, zdobioną ślepym wyciskiem (radełka, plakieta). Wyklejki oraz przednią i tylną kartę ochronną wykonano z pergaminowych bifoliów. Zawartość dzieła oraz dopiski wyraźnie wskazują, iż wolumin był używany w środowisku franciszkańskim. Pochodzi zapewne z biblioteki jednego z wielkopolskich klasztorów bernardynów, może z Kościana, bowiem stamtąd, po kasacie klasztoru, do bibliotek Seminaryjnej oraz Kapitulnej w Gnieźnie trafiła spora liczba inkunabułów (Formanowicz 1939; Rył 1972) oraz starych druków².

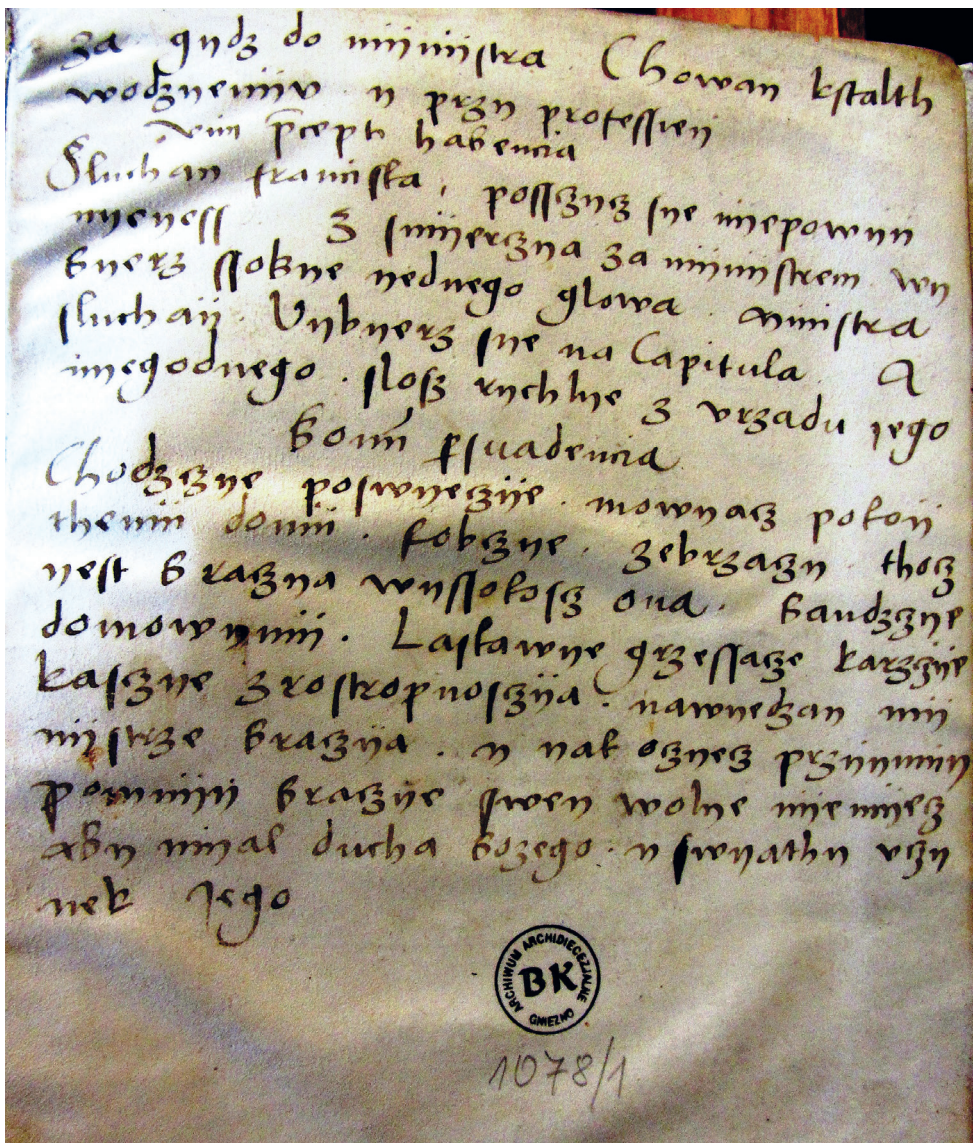
W całym woluminie nie brakuje łacińskich glos. Nas tutaj interesują jednak cztery polskie teksty, które zostały zapisane na ostatniej karcie druku (wokół sygnetu drukarskiego) oraz na stronie recto tylnej pergaminowej karty ochronnej. Pochodzą one, sądząc po dukcie pisma i ortografii, z lat dwudziestych lub trzydziestych XVI wieku. Są to niezwykle, nieznanne z innych przekazów, mnemotechniczne utwory poprzedzone tytułami: *Octo precepta regule indispensabilia*, *Equipollencia preceptis 12 sunt*, *Vim precepta habencia* i *Bonum persuadencia*. Teksty są mnemotechnicznym przewodnikiem po traktacie (a tym samym po regule *fratrum minorum*), którego autorem jest Gundisalvus de Vallebona. Traktat ów został opublikowany w III części wymienionego wyżej dzieła Gerarda Zoethelme, na kartach 86v-88 (sygn. II₆-II₇) i zaczyna się od słów: *Hic incipit quidam tractatus vtilis de*

¹ Projekt *Inwentaryzacja zasobu Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie* prowadzony w ramach grantu finansowanego z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki MNiSW (nr 11H 12 0179 81); kierownik dr Piotr Pokora.

² Warto zauważyć, że do połowy 2017 roku w gnieźnieńskim Archiwum Archidiecezjalnym zidentyfikowano 52 dzieła (XVI-XVII w.) w 47 woluminach z ewidentną proveniencją bernardynów kościańskich. Wśród nich są dwa z oficyny Martina Morina: Nicolaus Denisse, *Illuminate mentis ac animi prope purgati [...] Sermones residui a secunda dominica post pascha usque ad aduentum*, Rouen: Martinus Morin, 1509. 8° (sygn. BK 4376/1 – prow. *Pro Cella predicatoris in loco Costensi*). Druk ten jest współoprawny z kolejnym dziełem N. Denisse, *Sincerissimi affectus [...] Sermones de aduentu duplices et de quadragesima, necnon de dominicis intermediis de passione et resurrectione domini usque ad secundam dominicam post pascha*, Rouen: Martinus Morin, 27 I 1508. 8° (sygn. BK 4376/2).



Fot. 2. Gerardus Zoethelme, *Singularissimum eximumque opus...*, ostatnia karta druku



Fot. 3. Gerardus Zoethelme, *Singularissimum eximiumque opus...*, tylna karta ochronna

preceptis eminentibus in regula de equipollentibus preceptis et de habentibus vim precepti et de alijs in ipsa regula contentis, editus a fratre Gundisaluo prouincie S. Iacobi, sacre theologie magistro ac ministro generali. Gundisalvus de Vallebona (Gonsalvus de Vallbona, Gonzalve de Valbonne, Gonzalo de Balboa) żył w latach ok. 1255-1313, był prowincjałem kastylijskiej prowincji franciszkanów i ministrem generalnym tego zakonu (w 1304 roku) (zob. m.in. Wadding 1906: 101; Elizondo 1984: 181-191). Jego *Tractatus de praeceptis eminentibus regulae et de aequipolentiis*

oprócz cytowanego tu wydania przygotowanego przez Gerarda Zoethelme był kilkakrotnie drukowany w XVI w. w podobnych zbiorach franciszkańskich dokumentów, m. in.: *Monumenta ordinis minorum*, Salamanca 1506, tamże 1510 i 1511, Venetiis 1513, *Enchiridion seu manuale fratrum minorum et regularia instituta eorundem fratrum*, Sevilla 1535 (Elizondo 1984: 192).

Gundisalvus de Vallebona swój traktat podzielił na siedem części, w każdej wliczając zawarte we franciszkańskiej regule przykazania i zasady, którymi powinni się kierować w swoim zakonnym życiu bracia mniejsi. Nieznany nam wnikliwy bernardyński czytelnik tego traktatu na końcu książki w mnemotechniczne formuły ujął po polsku cztery pierwsze zawarte w nim wskazania: *praecepta indispensabilia*, czyli przykazania niemożliwe do uchylecia, inaczej zwane formalnymi, których należy pod każdym względem przestrzegać, bowiem ich przekroczenie równało się grzechowi śmiertelnemu³; *praecepta aequipolentia*, które mają tę samą wartość i należy je respektować; *vim praecepti habencia*, które mają nie mniejszą moc i bracia zobowiązani są też do ich przestrzegania oraz wreszcie *bonum persuadencia*, wskazania mające stanowić cnotę zakonną. Owe polskie zapiski są cennym zabytkiem piśmiennictwa staropolskiego. Są pierwszym znanym nam świadectwem ekscerptu w formie mnemotechnicznej zawartości dzieła po jego lekturze, poczynionego być może nawet „na gorąco” i to w dodatku w języku polskim po studioowaniu tekstu łacińskiego. Są kolejnym, dobitnym, dowodem popularności sztuki pamięci wśród bernardyńców, którzy na przełomie XV i XVI wieku ową sztuką szczególnie się interesowali, wykorzystując ją przede wszystkim w nauczaniu i w kaznodziejstwie⁴. Nieznany nam bernardyński czytelnik od razu w praktyce wykorzystał swoją wiedzę o *ars memorativa*, tworząc cztery mnemotechniczne formuły. Najpewniej spisał je nie tylko na swój własny użytek, przygotowując się do wykładu, ale także po to, aby się nimi podzielić ze swoimi słuchaczami, a byli nimi najprawdopodobniej zakonni nowicjusze. Autor zastosował jedną z klasycznych zasad sztuki pamięci – *memoria verborum*. Pamięć słów miała przywoływać w pamięci nie treść traktatu Gundisalvusa de Vallebona, ale ujęte w nim wszystkie podstawowe zasady franciszkańskiego życia zakonnego zapisane w regule braci mniejszych, aby zawsze bezwzględnie je chować (w pamięci) i strzec.

Niżej podajemy owe teksty mnemotechniczne w transliteracji i transkrypcji. Pod każdym cytujemy (zamiast komentarza) odpowiednie fragmenty dzieła Gundisalvusa de Vallebona *Tractatus de praeceptis eminentibus regulae et de aequipolentiis*⁵, do których się one odnoszą.

³ W statutach i regulacjach bernardyńskich, jak i komentarzach poświęconych regule franciszkańskiej często odnaleźć można wykazy, często w liczbie 27 „przykazań”, które należało respektować. Przykładem może być np. wykaz zawarty w jednym z rękopisów bernardyńskich w zbiorach Biblioteki Kórnickiej, sygn. 119, w którym na k. 153v-156 zapisano owe *Praecepta*. Z tą tylko różnicą, że te „nieprzekraczalne” podano w liczbie 9. Mnemotechniczne utwory były częścią popularnego w tym czasie bernardyńskiego piarstwa, reprezentowanego choćby twórczością Pawła z Wągrowca, bernardyna bydgoskiego. Napisał on m.in. wiersz *Viginti et septem sunt precepta regule* (por. Kantak 1931: 419, Kantak 1933: 6-7).

⁴ Zob. na ten temat fundamentalną pracę Rafała Wójcika (2006).

⁵ Z druku Gerardus Zoethelme, *Singularissimum eximiumque opus universis mortalibus sacratissimi Ordinis Seraphici patris nostri Francisci [...] noticiam habere cupientibus [...] quod Speculum minorum*

Transliteracja

Octo precepta Regule Indispensabilia¹ |

Stoy thuta. [włofńnyku] z pyenyadzmy |
włofńnyku. pofłuffny. z nyewyaltamy |
w claftor. kmothrem. profl fobyey oycza |

¹ Nad kilkoma wyrazami zostały wpisane odesłania do poszczególnych rozdziałów reguły franciszkańskiej, które tu pomijamy.

Transkrypcja

<1.> Stoj tuta [włośniku] <2.> z pieniędzmi
<3.> włośniku¹ <4.> posłuszny <5.> z niewiastami
<6.> w klasztor <7.> kmotrem <8.> proś sobie ojca

¹ *włośniku* – właściciu (‘właścicielu’). W tym znaczeniu zna to słowo Bogumił Linde (1860: 349), lecz postaci *włośnik* nie notuje żaden słownik. Por. strp. *włosny* | *własny*, ta druga forma rdzenia jest bohemizmem. Tu oczywiście *włośnik* użyty został przewrotnie, ma przywoływać w pamięci, że franciszkański zakonnik nie może posiadać absolutnie żadnego majątku (por. niżej: *Tercium est fratres nichil sibi appropriate nec domum etc.*).

De preceptis expensis et eminentibus in regula, que sunt numero octo.

Primo in regula sunt quedam, que sub nomine precepti sunt expressa et eminentia et illa vocantur precepta, quorum obseruantia est necessaria et transgressio est mortalis, et nullum excusat, sed omnes ligat ad plenam ipsorum obseruantiam et de talibus conditor posuit numero octo, que per regulam sunt dispersa.

Primum est nullo modo licebit eis de ista religione exire. II c<apitulum>.

Secundum est precipio firmiter fratribus vniuersis, vt nullo modo denarios. IIII c<apitulum>.

Tercium est fratres nichil sibi appropriate nec domum etc. VI ca<pitulum>.

Quartum est vnde firmiter precipio eis vt obediant suis ministris. X c<apitulum>.

Quintum est precipio firmiter fratribus vniuersis ne habeant suspecta consortia vel consilia mulierum. XI c<apitulum>.

Sextum est precipio firmiter fratribus vniuersis ne ingrediantur monasteria monacharum. XI c<apitulum>.

Septimum est precipio firmiter fratribus vniuersis ne fiant compatres. XI capi<tulum>.

Octauum est per obedientiam iniungo ministris, vt petant a domino etc. XII ca<pitulum>.

Nota etiam, quod generale preceptum est omnibus de viuendo in obedientia sine proprio et in castitate.

Transliteracja

Equipollencia preceptis 12 sunt |

dwey fukny. w boczyech. chodz profto. godzyny | wrzymye. Opatrz potrzebnego. poftem. na ko|nyv nye yedz. Sluff nyemoczne^mv. nyekalf | [[g dz]] gdyz bylkup nyeda. Nyekalf af czy ka||za. gydz do mynyltra. Choway kftalth | wodzyenyv. y przy profelliey |

[...] *non sine causa intitulum, ac triplicem in partem [...] partitum seu divisum est.* [Rouen] Martinus Morin, 1509. Wydanie krytyczne tego traktatu opublikował Fidel Elizondo (1984).

Transkrypcja

- <1.> Dwie sukni,
 <2.> w bociech,
 <3.> chodź prosto,
 <4.> godziny w Rzymie,
 <5.> opatrz potrzebnego,
 <6.> postem,
 <7.> na koniu nie jeźdź,
 <8.> służ niemocnemu,
 <9.> nie każ, gdyć biskup nie da,
 <10.> nie każ aż ci każą,
 <11.> jidź do ministra,
 <12.> chowaj kształt w odzieniu i przy profesyjej.

Sequitur de equipolentibus preceptis et sunt XII.

Secundo in regula sunt quedam alia, que non sunt precepta formaliter, sed tamen sunt preceptis equipollentia et de talibus sunt in regula numero XII, que papa Clemens in regule declaratione de ipsa regula colegit, ponderat et numerat, quorum transgressio sine dubio est mortalis. [...]

Primum ergo est equipollens precepto illud de non habendo plures tunicas quam vnam cum capucio et aliam sine capucio, qui valuerit habere. [...] II c<apitulum>.

Secundum est de non portandis calciamentis. II c<apitulum>.

Tercium est, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur. C<apitulum> II.

Quartum est, quod clerici faciant Diuinum Officium secundum ordinem Sancte Romane Ecclesie [...]. III c<apitulum>.

Quintum est, quod ieiunent a festo Omnium Sanctorum vsque ad Natiuitatem Domini etc. et in VI ferijs. III c<apitulum>.

Sextum est de non equitando extra casum necessitatis. III c<apitulum>.

Septimum est, quod ministri et custodes pro necessitatibus infirmorum et alijs etc. IIII c<apitulum>.

Octauum est, quod si qui fratrum in infirmitatem ceciderint alij fratres etc. VI c<apitulum>.

Nonum est, quod fratres non predicent etc. IX capitulo.

Decimum est, quod nullus fratrum populo penitus audeat predicare etc. IX ca<pitulum>.

Undecimum est, quod fratres qui scirent et cognoscerent se non etc. X c<apitulum>.

Dudecimum: omnia, que ponuntur in regula ad formam habitus tam nouiciorum quam professorum necnon ad modum receptionis ad professionem spectantia nisi recipientibus, quo ad habitum nouiciorum sicut dicit regula aliud secundum Deum aliquando videatur. Ca<pitulum> II.

Transliteracja

Vim precepti habencia |

Sluchay francifka, pofłczycz fye nyepowýn|nyeneff z fmyerczya za mýnyftrem wy|byerz flobyeyednego glową Miniftra | fluchaý. Vybyerz fye na Capitula. A | nýegodnego. flofz ry-chlye z vrzadu jego |

Transkrypcja

- <1.> Słuchaj Franciszka,
 <2.>pościć sie nie powinnieneś,

- <3.> z śmiercią,
 <4.> za ministrem wybierz sobie jednego głową,
 <5.> ministra słuchaj,
 <6.> wybierz się na kapitułę,
 <7.> a niegodnego złoź rychle z urzędu jego.

Sequitur de his, que habent vim precepti et sunt septem.

Tercio in regula sunt quedam alia, que non sunt precepta nec preceptis equipollentia, sed tamen habent vim precepti, vt vbicumque in regula ponitur hoc vocabulum, teneantur habet vim precepti et seruari debet a fratribus vt tale quia transgressio est mortalis secundum, quod dicit idem Clemens papa in regule declaratione et de talibus reperiuntur numero septem.

Primum est, quod fratres teneantur fratri Francisco et eius successoribus obedire. I c<apitulum>.

Secundum est, quod alijs temporibus preterquam a Festo Omnium Sanctorum vsque ad Natiuitatem Domini et in Quadragesima et sextis ferijs non teneantur fratres ieiunare [...]. III ca<pitulum>.

Tercium est, quod si qui fratrum instigante inimico mortaliter etc. ad suos ministros. VII cap<itulum>.

Quartum est, quod vniuersi fratres vnum de fratribus istius religionis teneantur etc. VIII c<apitulum>.

Quintum est, quod fratres teneantur generali ministro obedire. Obedientia generalis iteratur in regula, vt maioris ponderis et oneris quam aliorum presidentium ipsa cognoscatur fore. VIII c<apitulum>.

Sextum est, quod prouinciales ministri teneantur ad capitulum conuenire. VIII ca<pitulum>.

Septimum est, quod prouinciales ministri et custodes quibus electio data est in capitulo si viderint generalem ministrum non esse sufficientem ad seruitium et communem vtilitatem fratrum teneantur alium in nomine Domini sibi eligere. VIII capitulum.

Transliteracja

Bonum persuadencia |

Chodzcyze pofwyeczÿe. mowyacz pokoÿ | themu domu. Robczye. zebraczy thocz | yeſt braczya wyſkokoſcz ona. Bandczye | domowymÿ. Łaskawye grzeszãce karzcÿe | kaſczye zroftropnoſczÿa. nawyedzay mÿ | mÿſtrze braczya. y yak oczycz przyÿymuÿ | pomnÿy braczÿe łfwey wolye nÿe mÿecz | aby mÿal ducha bozego. y fwyathy vczynek jego |

Transkrypcja

<1> chodźcie po świecie <2> mówiąc: pokój temu domu, <3> robcie, <4> zebrzący, <5> toć jest bracia wysokość ona, <6> bądźcie domowymi, <7> łaskawie grzeszące karzcie, <8> każcie z roztropnością, <9> nawiedzajmy mistrze bracia <11> i jak ociec przyjmuj, <10> pomnij bracie swej wole nie mieć¹, <12> aby miał Ducha Bożego i święty uczynek jego.

¹ Kolejność wskazań 10 i 11 w stosunku do tekstu łacińskiego została tu przestawiona.

Sequitur de admonitionibus, que docent fratres bonum facere, que sunt XII.

Quarto in regula sunt quedam alia, que vocantur paterne et suaues admonitiones siue quedam virtutum salutares informationes, que docent fratres bonum facere, que non cadunt sub precepto nec obligant ad mortale. [...]

Primum est consulo vero moneo et exhortor fratres meos in Domino Iesu Christo, vt quando vadunt per mundum sint mites pacifici et modesti. III c<apitulum>.

Secundum, quod inquam cumque domum intrauerint primum dicant: Pax etc. III c<apitulum>.

Tercium, quod fratres illi quibus gratiam dedit dicens laborandi etc. V c<apitulum>.

Quartum est, quod illa quando vadunt fratres pro elemosyna non oporteat eos verecundari. VI c<apitulum>.

Quintum est illa nobilis admonitio scilicet, quod hec est illa celsitudo altissime paupertatis, que vos charissimos fratres meos habere et require vsque velitis. VI c<apitulum>.

Sextum est, quod vbiicumque sunt et se inuenerint fratres ostendant se domesticos etc. VI c<apitulum>.

Septimum est, quod ministri si presbiteri sunt cum misericordia iniungant illis penitentiam etc. VII c<apitulum>.

Octauum est illa moneo et exhortor fratres, vt in predicatione etc. X c<apitulum>.

Nonum est, quod fratres qui sunt ministri et serui aliorum fratrum visitent etc. XI c<apitulum>.

Decimum est, quod fratres subditi recordentur quod propter Deum abnegauerunt etc. XI c<apitulum>.

Undecimum est, quod ministri benigne recipiant fratres ad eos recurrentes. XI c<apitulum>.

Duodecimum est, quod fratres attendant quod super omnia desiderare debent habere Spiritum Domini et sanctam eius operationem etc. XI c<apitulum>.

3. W Bibliotece Katedralnej w Gnieźnie, w druku: *Prima pars huius operis videlicet disputata sancti Bonaventure in primum librum Sententiarum*, Lyon, Jacques Sacon, Anton Koberger, 1510, 2^o, opatrzonym sygn. BK 1458, odnaleziony został polski mnemotechniczny wiersz, wyliczający osiem przykazań kościelnych. Zapisany został w latach dwudziestych lub trzydziestych XVI wieku na wyklejce przedniej okładki. Tekst polski poprzedza wyliczenie w mnemotechnicznej formie wyrazów łacińskich, mających również ułatwić zapamiętanie tych przykazań. Nad nimi dopisano kilka glos łacińskich objaśniających owe słowa. Niżej podajemy ten nieznaną dotąd tekst w transliteracji i transkrypcji.

Transliteracja

Precepta ecclesie octo |

confessio tum eucharistie ieunium

Fassio. sacramen[tum]. missa. sermo. maceramen[tum]. |

celebranda ab excommunicationem

ecclesia instituta vitare et

tollere

Et festa. decime. censimen⁶ ecclesie |

1 Szwyąthy kofczyol przykazal, |

Aby fyą kalźdy czlovyek na vyelką nocz spovyedal |

2 By czyalo bolze przýymoval |

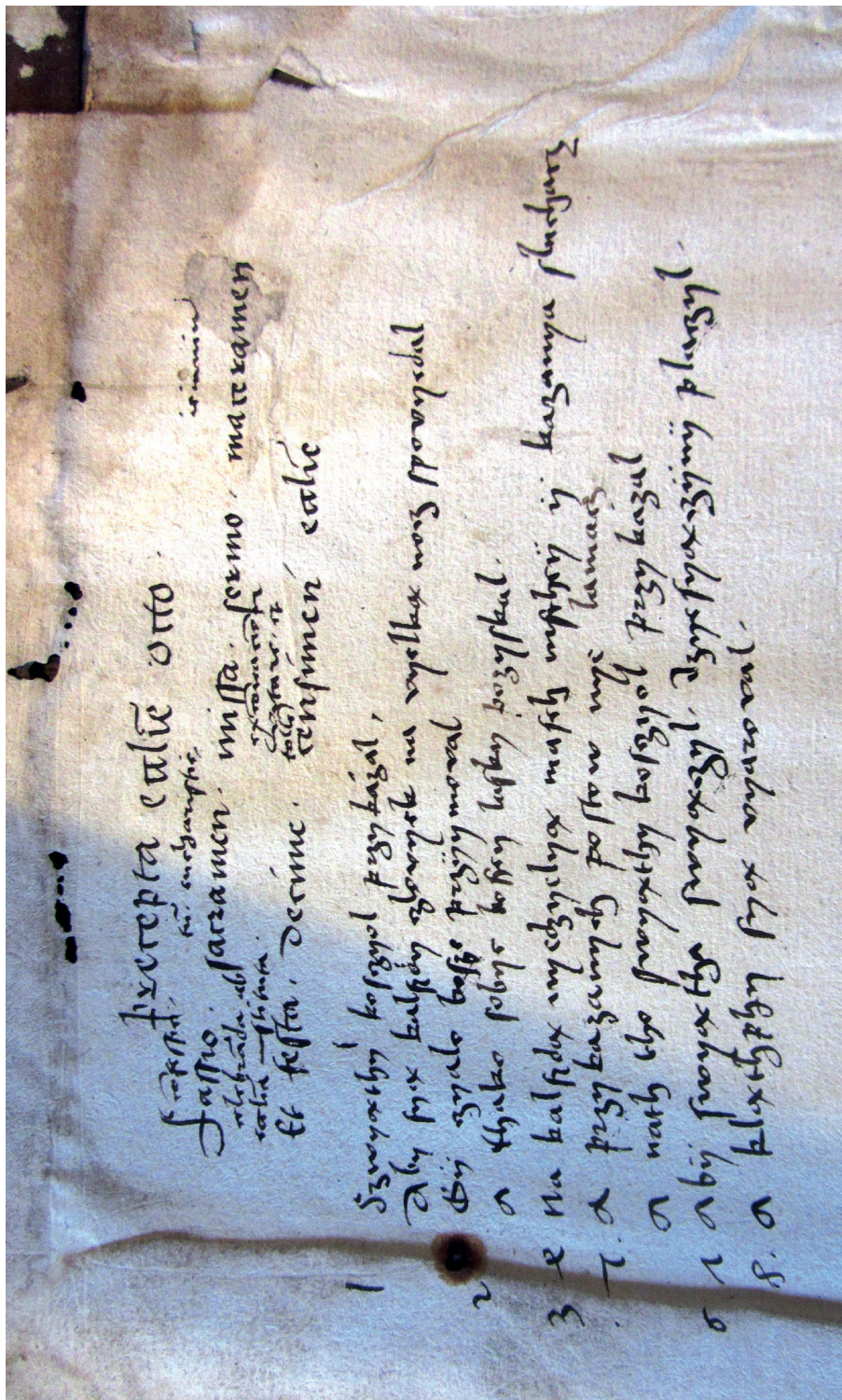
a thako foby bolzey lafky pozyłkal. |

3, 4 Na kalźdą nyedzyelyą małch mfcheý ý kazanya fluchacz |

5 a przkazanych połtow nye lamacz |

a nath tho swyąthy kofczyol przykazal |

⁶ Prawdopodobnie należy czytać: cens[uram] i[n] men[te].



Fot. 4. Osiem przykazań kościelnych

- 6, 7 aby fwyątha fwyączyl, dzyefyączyný placzyl. |
8 a kłathphy fyą vyaroval.

Transkrypcja

- 1 Święty Kościół przykazał,
aby się kałždy¹ człowiek na Wielką Noc spowiedał,
2 By Ciało Boże przyjmował
a tako sobie Bożej łaski pozyskał.
3. 4 Na kałżdą niedzielę masz mszej i kazania słuchać,
5 a przykazanych postow nie łamać.
A nad to Święty Kościół przykazał,
6. 7 aby święta święcił, dziesięćiny płacił
8 a kłatwy się wiarował.

¹ *kałždy* – każdy.

Bibliografia

- Elizondo F., 1984, *El „Tractatus de praeceptis” del Ministro General Gonzalo, escrito en 1312-1313*, „Laurentianum” 25, Issue 1/2.
- Formanowicz L., 1939, *Katalog inkunabułów Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie. Zeszyt 1*, Poznań, nr 3, 6, 41 I, 85 I, 87, 149, 223 I, 340 I.
- Kantak K., 1931, *Z poezji bernardyńskiej w XV i XVI wieku*, „Pamiętnik Literacki” 28, nr 4.
- Kantak K., 1933, *Z przeszłości bernardyńców bydgoskich*, „Przegląd Bydgoski” 1, 1933, z. 2.
- Linde S.B., 1860, *Słownik języka polskiego*, t. 6, Lwów.
- Łoś J., 1915, *Przegląd językowych zabytków staropolskich do r. 1543*, Kraków.
- Łoś J., 1922, *Początki piśmiennictwa polskiego*, Lwów.
- Ryś J., 1972, *Katalog inkunabułów Zespołu Seminaryjnego Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 25, nr 16, 50 I, 88, 90, 104, 124, 193, 197, 277, 293.
- Wadding L., 1906, *Scriptores ordinis minorum*, ed. Novissima, Romae.
- Wójcik R., 2006, *Opusculum de arte memorativa Jana Szklarka. Bernardyński traktat mnemotechniczny z 1504 roku*, Poznań.
- Wydra W., Rzepka W.R., 2005, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wyd. 3, Wrocław.

JAKUB ŁUKASZEWSKI, WIESŁAW WYDRA

Mnemotechnical Old Polish texts from the Gniezno collection

Abstract

The article contains an edition of mnemonic poems from the late 15th century and from the first half of the 16th century, discovered in the Archdiocese Archives in Gniezno. They contain the conditions for good confession, the church commandments, and reminders of the Franciscan rule.

Keywords: old Polish writing, mnemonic poems, “Observant” branch of the Franciscans.